

Партнерство без « Partnerstvo bez hranic

"Ос

**Публікація інформаційних матеріалів
іхвання молоді до європейських цінностей**

"Vychova k europskym hodnotam

**Vydávanie informacnych materiâiov
vzdelavanie mladych ludi k europskym hodnotâm**

/ 4

ЦЄІТС

"ОСВІТА ПРО ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ"

Публікація інформаційних матеріалів про виховання молоді до європейських цінностей

"Vychova k európskym hodnotám"

Vydávanie informacnych materiálov vzdelávanie mladých ľudí k európskym hodnotám

Видавець:

Центр Європейської Інтеграції та Транскордонного Співробітництва

Адреса: вул. Осипенко, 39/50, м. Мукачеве,
Закарпатська область, 89607, Україна

Телефон: +38 (067) 777 99 27

Веб-сайт: www.eurointegration.org

E-mail: office@eurointegration.org

Ця публікація є доступною на веб-сайті www.ko-mu.eu Українсько-Словацького транскордонного проекту "Освіта про європейські цінності" та веб-сайті www.eurointegration.org Центру Європейської Інтеграції та Транскордонного Співробітництва.

Tato publikácia je k dispozícii na webovych stránkach www.k-mu.eu ukrajinsko-slovenská hranica projekt "Vzdelávanie európskych hodnôt," a na webovych stránkach www.eurointegration.org Centrum pre európsku integráciu a cezhraničnú spoluprácu.

Ця публікація була створена за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Tato publikácia bola vytvorená s podporou Európskej unie.

Українсько-словацький транскордонний проект "Освіта про «ропейські іност?»" реалізований Шкільним інтернатом з м. Кошице (Кошицький край Словаччина) а також Центром Європейської Інтеграції та Транскордонного Співробітництва з м. Мукачево (Закарпатська область, Україна).

ЦЄІТС

Центр Європейської Інтеграції і
Транскордонного Співробітництва

Редакція публікації: Стрюков Сергій - директор Центру Європейської Інтеграції та Транскордонного Співробітництва, менеджер проекту.

Дизайн публікації: Стрюков Сергій - дизайнер

Поліграфія, верстка та друк: Демянюк Ярослав - приватний підприємець.

Мукачево, 2013.

Надруковано в Україні.

ЗМІСТ ОBSAH

Вступ.....	7	Виховання творчої особистості посередництвом гуртків за інтересом у шкільному гуртожитку.....».....	67
Úvod.....	7	Рзуспоудієпа.....	75
Розділ 1 Про проект та партнерів проекту		Психогієна.....	81
Oddiel 1 O projekte a partnermi projektu		Шкільна система на Україні.....	87
1.1. Про проект.....	8	Актуальні проблеми освіти на Україні.....	91
1.1. O Projekte.....	11	Педагогічний факультет Мукачівського державного університету: його сьогодення та перспективи розвитку.....	98
1.2. Partneri projektu.....	13	Педагогічні чинники формування особистості майбутнього фахівця інноваційного типу.....	104
1.2. Партнери проекту.....	16	Особливості маркетингової діяльності навчального закладу НІ рівнів акредитації.....	108
Розділ 2 Виховання молоді до європейських цінностей Доповіді словацьких та українських педагогів		Психолого-педагогічні проблеми підлітків з девіантною поведінкою.....	114
Oddiel 2 Vychova k európskym hodnotám		Формування культури усного українського мовлення у ВНЗІ рівня акредитації.....	120
Skolsky system v Slovenskej republike.....	20	Формування творчої особистості майбутніх фахівців засобами мистецтва.....	125
Шкільна система в Словацькій Республіці.....	24	Становлення ціннісних орієнтацій в демократичному суспільстві.....	128
Postavenie skolského internátu v skolskej legislative.....	28	Модернізація професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.....	133
Місце шкільного гуртожитку в шкільному законодавстві.....	34	Актуальні проблеми, досвід та перспективи організації навчання обдарованих школярів в Україні.....	139
Prevencia drogovej závislosti u stredoskolákov.....	40	До проблеми інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах.....	142
Профілактика залежності від наркотиків у студентів середніх шкіл.....	45		
Vychova k manželstvu a rodicovstvu v skolskom systéme Slovenskej republiky.....	51		
Виховання до вступу в шлюб та батьківства в шкільній системі Словацької Республіки.....	55		
Vychova tvorivej osobnosti prostredníctvom krúžkov záujmovej cinnosti v úkolskom internáte.....	60		

«Психолого-педагогічні проблеми підлітків з девіантною поведінкою».

Іванова Вікторія Вікторівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики дошкільної освіти Мукачівського державного університету.

Сучасне реформування освіти передбачає повноцінний інтелектуально-духовний розвиток і всебічну творчу самореалізацію кожної особистості. Разом із тим серед школярів, особливо підлітків, існує стійка тенденція до розвитку негативних, а інколи і шкідливих для особистості та суспільства в цілому форм поведінки, девіацій. Унаслідок цього перед педагогічними працівниками щодня постають складні завдання психолого-педагогічного дослідження, профілактики і корекції поведінки підлітків, які мають акцентуації характеру, схильність до адиктивної, делінквентної, суїцидальної поведінки. Зазначені вище питання не можуть залишатися поза увагою, потребують психологічного осмислення, теоретичного й практичного вирішення.

Специфіка розвитку, виявлення причин та умов виникнення різних форм девіацій, видів девіантної поведінки, шляхів її профілактики і корекції викликають стійкий інтерес дослідників.

Вагомий внесок у дослідження різних аспектів проблеми відхилень у поведінці неповнолітніх належить ученим І. Гернету, П. Лесгафту, О. Острогорському, М. Пирогову, І. Сікорському, К. Ушинському (XVIII - XIX ст.), а пізніше - П. Блонському, А. Макаренку, С. Шацькому та ін., які розглядали їх у контексті формування особистісних якостей.

Проблеми поведінки особистості аналізуються у працях М. Боришевського, М. Дубініна, Б. Ломова, В. Казанської, І. Кона, С. Максименка, Н. Максимової, Л. Славної, С. Рубінштейна.

Вивчення проблем підліткового віку, яким присвячені праці Л. Виготського, М. Заброцького, І. Кона, О. Лічка, А. Реана, М. Савчина, Д. Фельдштейна та інших учених, свідчить, що підлітковий вік, насичений бурхливими біологічними зрушеннями і, як наслідок, сповнений протиріччями, невпевненістю та прагненням довести свою

приналежність до світу дорослих, зумовлює формування відчуття незахищеності, "відкритості" перед негативними зовнішніми впливами.

Підлітки досить часто порушують загальноприйнятту в суспільстві поведінку. Для позначення цих порушень використовують різні дефініції, серед них найбільш активно вживаним є термін "девіантна поведінка", який набув значного поширення у науковій літературі та впровадження в науковий обіг на початку ХХ сторіччя (йому передував термін "відхилення у поведінці"). Оскільки "девіація" (від лат. *seuīaiō*) означає відхилення, то "відхилення у поведінці" і "девіації" за своєю сутністю правомірно розглядати як синонімічні терміни.

Розглянемо деякі види девіантної поведінки та її крайній прояв - делінквентну поведінку.

Делінквентна поведінка - це одна із форм девіантної поведінки, спрямована проти інтересів суспільства у цілому чи особистих інтересів громадян, але така, що рідко досягає тяжкості злочину. Поняття "делінквентна поведінка" походить від лат. *seīīpiāiegk* - проступок, провинність, і позначає дії конкретної особи, що відхиляються від встановлених у певному суспільстві норм і законів, загрожують благополуччю інших людей або соціальному порядку й підлягають кримінальному покаранню тільки у своїх крайніх проявах. Така поведінка може проявлятися у формі порушень морально-етичних норм, які не досягають рівня злочину, і збігатися з асоціальною поведінкою.

Поведінку, що виникає в неповнолітніх у результаті вживання різних груп наркотичних речовин і характеризується наявністю пов'язаних із цим проблем, називають адиктивною (залежною). Наркоманія характеризується масовим відходом молоді від адекватного сприйняття дійсності у результаті немедичного вживання наркотичних речовин. Цей відхід від дійсності відбувається там і тоді, коли руйнуються соціальні зв'язки, взаємовідносини особистості та суспільства, коли особистість випадає із процесу соціалізації (потрапляючи у процес відчуження).

Вагомим мотивом залучення до вживання наркотиків є невміння відмовитися від пропозиції спробувати наркотичну речовину, що притаманне всім віковим, статевим, освітнім, соціально-професійним групам молоді. Це вельми актуалізує необхідність навчання навичкам (умінням) володіти собою, керувати спілкуванням, безконфліктно виходити із "наркотичних" ситуацій. Успішна профілактика наркоманії передбачає навчання ефективному спілкуванню.

Досить поширеною є комп'ютерна ігроманія - патологічна пристрасть людини до постійного проведення часу за комп'ютером з метою зміни власного психічного стану шляхом надмірної фіксації на певних видах комп'ютерних ігор. Надмірне та хворобливе захоплення комп'ютерними іграми - це певний різновид адиктивної поведінки, що призводить до накопичення стресу, заважає нормальному емоційному розвитку, спричинює порушення комунікації із оточенням, агресивність, жорстокість.

Проблемою є аутоагресивна поведінка підлітків, тобто агресивні дії, спрямовані проти власної індивідуальності, проти самого себе. Проявляється вона як загострене негативне ставлення до себе, як максимально негативна самооцінка.

Видом аутоагресивної поведінки підлітків є суїцидальна поведінка. Дуже важливою для попередження суїцидів серед школярів є наявність у педагогів комунікативної культури, такого способу взаємодії з учнями, який передбачає емоційно позитивний вплив на розвиток школярів, оптимальну реакцію на зміну комунікативних ситуацій, вміння любити дітей, поважати їхні інтереси, бути другом, однодумцем для вихованців.

Аутична - проявляється у вигляді безпосередньої відгородженості від людей і навколишньої дійсності, заглибленості у світ власних фантазій.

Кожен підліток має свої унікальні шляхи до виникнення або відсутності у нього відхилень від поведінкової норми. Проте існують і певні уніфіковані причини виникнення девіацій. Причини формування девіантної поведінки в підлітковому віці.

Причини девіантної поведінки:

Біологічні:

- Порушення роботи ферментативної та гормональної систем організму;
- Нерівномірне статеве дозрівання (акселерація, ретардація)
- Наслідки спадковості;

- Вплив різноманітних факторів природного середовища.

Психологічні:

- Прагнення бути незалежним від дорослих;
- Бажання бути визнаним в групі однолітків;
- Потяг до самоствердження;

- Бажання виглядати дорослим;
- Потреба змінити психічний стан у стресовій ситуації;
- Підвищена тривожність, низька самооцінка;
- Інфантилізм;
- Підвищений, в порівнянні з однолітками, рівень конформізму;
- Акцентуації характеру, психопатії;
- Психопатологічні синдроми (депресія, параноя, мстивість тощо);
- Негативні риси характеру (заздрість, лінощі, жадібність).

Соціально-економічні:

- Зниження життєвого рівня;
- Майнове розшарування суспільства;
- Обмеження можливостей соціально схвалених форм заробітку;
- Безробіття;
- Доступність алкоголю та тютюну для неповнолітніх;
- Широка реклама психоактивних речовин;
- Зниження рівня соціальної безпеки.

Соціально-педагогічні:

- Криза інституту сім'ї;
- Виховання в неповній сім'ї;
- Завищені вимоги батьків до дитини;
- Ворожість та конфлікти між батьками;
- Критицизм підлітка по відношенню до школи, сім'ї, відчуженість від них;
- Низький статус підлітка у класному колективі;
- Слабка система позашкільної зайнятості дітей та молоді.

Соціально-культурні:

- Зниження морально - етичного рівня населення;
- Поширення кримінальної субкультури;
- Негативний вплив засобів масової інформації;
- Лібералізація статевої моралі;
- Домінування серед молоді культу сили.

До безпосередньо пов'язаних зі школою ситуацій, що сприяють виникненню в учнів межевих нервово-психічних розладів, слід віднести: неспроможність упоратися з навчальним навантаженням; вороже ставлення педагога; зміну шкільного колективу; неприйняття дитячим колективом. Такі ситуації породжують

шкільну дезадаптацію, так званий "шкільний стрес". До перелічених чинників слід додати і розумове перевантаження.

Девіантна поведінка небезпечна не порушеннями дисципліни. Навіть самі значні порушення порядку можна пережити. Справа в наслідках. Поведінка, що відхиляється дуже істотно впливає на формування характеру, який визначає все майбутнє життя людини. Якщо таку поведінку вчасно не зупинити і не виправити, то суспільство отримує неврівноваженого, морально незрілого, схильного до різних впливів громадянина. Ось чому корекція поведінки не блага побажання, а життєва необхідність, до якої потрібно підходити з усією серйозністю і відповідальністю.

Соціально-педагогічна профілактика девіацій передбачає цілеспрямований, тривалий, спеціально організований процес професійно-педагогічної взаємодії фахівців зі школярами, орієнтований на превенцію соціальних девіацій, і такий, що забезпечує позитивну динаміку переходу на соціально-прийнятний рівень соціального здоров'я школяра.

Ю. Клейберг, досліджуючи систему соціальної профілактики, називає такі її складові, як:

1. Попередження і профілактика окремих форм соціальної патології (злочинності, пияцтва, наркотизму, суїцидальної поведінки та ін.)
2. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованих підлітків.
3. Попередження порушень процесу соціалізації неповнолітніх у сім'ях групи ризику.
4. Попередження педагогічної занедбаності дітей і підлітків у школі.
5. Соціально-психологічна і педагогічна превенція процесу криміналізації неформальних підліткових груп.

Р. Овчарова, аналізуючи шляхи ранньої профілактики і корекції поведінки дітей, відмічає, що для профілактики занедбаності дітей потрібні постійна робота учителя щодо зняття напруги, розуміння, довіри, аналіз конфліктних ситуацій, позитивний вплив авторитету педагога на стосунки дитини з однолітками; керівництво рольовою взаємодією дітей у грі, рольовий діалог, позитивне стимулювання, авансування успіху, його створення, наочні опори у навчанні; управління, що коментується; випереджальне консультування, емоційне погладження, очікування завтрашньої радості, особистісна перспектива дитини.

Досить поширеним є превентивне виховання (лат. праеуепгв - запобіжний, захисний, застережний, попереджувальний, охоронний). Таке виховання передбачає: комплексний, цілеспрямований вплив на особистість у процесі її динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямований на фізичний, психологічний, духовний, соціальний розвиток особистості; вироблення у неї відповідальної поведінки, імунітету до негативних впливів соціального оточення; профілактику, корекцію негативних проявів у поведінці дітей і молоді; допомогу і захист.

Правильно організований систематичний психолого-педагогічний вплив може змінити життєві установки і спосіб життя девіантних підлітків. Корекційна робота з ними спрямовується на особистісну сферу, поведінку та навчальну діяльність, формування позитивної спрямованості особистості й відповідних позитивних норм і звичок. Дбаючи про позитивний вплив на підлітка, необхідно враховувати його психічний стан у момент впливу, мотивацію поведінки.